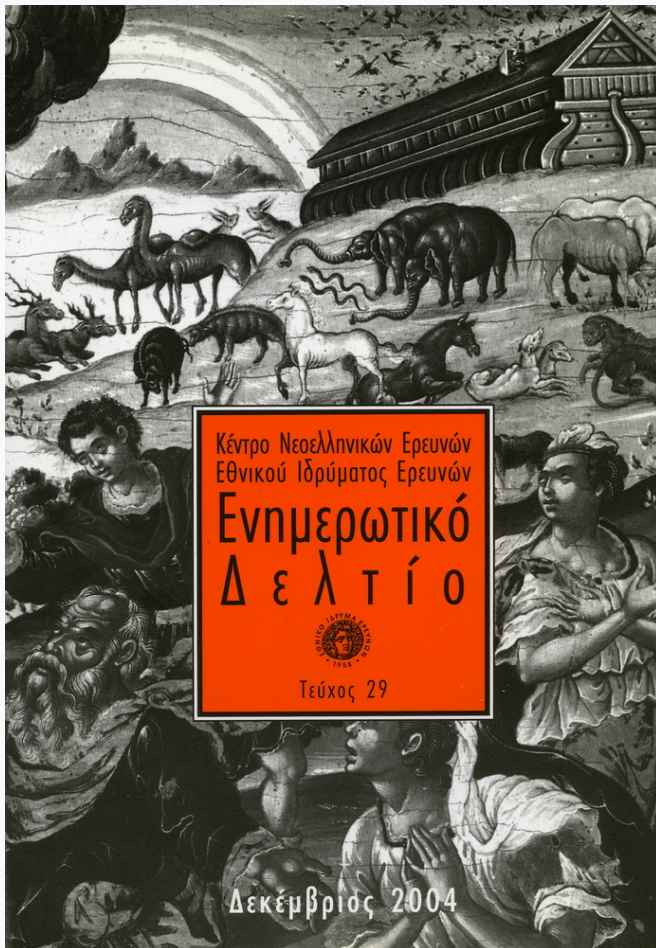


Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 29 (2004)



ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

doi: [10.12681/news.240](https://doi.org/10.12681/news.240)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ. (2009). *Ενημερωτικό Δελτίο*, 29, 87–91. <https://doi.org/10.12681/news.240>

Διδακτορικές Διατριβές

Βασιλική Βασιλούδη,

Η Εφημερίς των Παίδων και ο Μ.Δ.

**Καλοποθάκης: παράμετροι ενός παιδικού
περιοδικού του 19ου αιώνα**

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2003

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Βασιλική Κοντογιάννη

Η διατριβή εκπονήθηκε στο Τ.Ε.Ε.Π.Η. του Δ.Π.Θ. με επιβλέπουσα καθηγήτρια την κυρία Βασιλική Κοντογιάννη (Σεπτέμβριος 1999-Νοέμβριος 2003). Θέμα της ένα ελληνικό παιδικό περιοδικό του 19ου αιώνα με προτεσταντικές καταβολές. Η εργασία παρουσιάζει το περιοδικό από ιστορική, κοινωνική και ιδεολογική άποψη, δίνοντας το στίγμα των αντιλήψεών του αναφορικά με το παιδί. Αντλεί τη μεθοδολογία της από τον χώρο της ιστορίας των ιδεών, της θεωρίας και της ιστορίας της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και της κοινωνιολογίας της παιδικής ηλικίας. Η μελέτη διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια: το πρώτο εστιάζει σε ζητήματα θεωρίας της παιδικής λογοτεχνίας και παρουσιάζει την ταυτότητα της *Εφημερίδος των Παίδων* το δεύτερο καταδεικνύει τη σύνδεσή της με το ελληνικό οικογενειακό περιοδικό έντυπο και τα ευαγγελικά περιοδικά, ελληνικά, αγγλικά και αμερικανικά· το τρίτο πραγματεύεται το θέμα της "επικοινωνίας" στα πλαίσια του περιοδικού, ενώ το τέταρτο ασχολείται με το ζήτημα των κατάλληλων αναγνωσμάτων για παιδιά· το τελευταίο κεφάλαιο μελετά την ιδεολογική διάσταση. Ένα παράρτημα περιλαμβάνει την πλήρη αποδελτίωση άρθρων και συγγραφέων.

Η μελέτη καταλήγει με τη διατύπωση συμπερασμάτων: η *Εφημερίς των Παίδων* αποτελεί όψιμο ιδεολογικό απότοκο της διείσ-

δυσης των Προτεσταντών ιεραποστόλων στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα. Η σύνδεση του εκδότη της, Μ.Δ. Καλοποθάκη, με ορισμένες ιεραποστολικές εταιρίες, και κυρίως με το American Board of Commissioners for Foreign Missions και την Religious Tract Society of London, συνέβαλε αποφασιστικά στην έκδοση της *Εφημερίδος των Παίδων*. Η τελευταία εντάσσεται στην κατηγορία των ερανοστικών περιοδικών, καθώς τα θέματά της αντλούνται από ευρύ φάσμα εντύπων: το ελληνικό οικογενειακό-φιλολογικό περιοδικό, τον ελληνικό ευαγγελικό τύπο και κυρίως το αγγλόφωνο παιδικό ευαγγελικό περιοδικό. Σκοπός του περιοδικού ήταν η θρησκευτική διάπλαση του παιδιού βάσει των ευαγγελικών αρχών, η "αναγέννηση" του και η "σωτηρία" του, καθώς αυτό, όπως και οι ενήλικες, έφερε το στίγμα του προπατορικού αμαρτήματος, από το οποίο και έπρεπε να απαλλαγεί. Το ιδεολογικό υπόβαθρο της *Εφημερίδος των Παίδων* προκάλεσε σωρεία αντιδράσεων από άλλα έντυπα της εποχής. Το περιοδικό κατηγορήθηκε για έλλειψη "θρησκευτικής" ορθότητας σε έναν χώρο, όπου κυρίαρχη θρησκεία ήταν ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός. Το περιοδικό προσπάθησε να ενισχύσει τη φιλαναγνωσία μεταξύ των παιδιών: κατέθεσε μια αναγνωστική πρόταση από την οποία αρχικά αποκλείστηκαν τα μυθιστορήματα, ως "φθοροποιά" έντυπα, ενώ προκρίθηκαν ως ωφέλιμα τα αναγνώσματα θρησκευτικού χαρακτήρα, με έμφαση στον βιβλικό λόγο.

Για περίπου τρεις δεκαετίες (1868-1893) η *Εφημερίς των Παίδων* εκδιδόταν αδιάλειπτα, προσπαθώντας να ισορροπεί ανάμεσα στην ξένη προτεσταντική παράδοση, από την οποία πήγαζε, και τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, προς την οποία απευθυνόταν. Η προσπάθεια αυτή δημιουργού-

σε αντιφάσεις, όχι μόνο σε επίπεδο θεμάτων, αλλά κυρίως σε ιδεολογικό επίπεδο: η ρομαντική αντίληψη, που δίνει έμφαση στην αθωότητα του παιδιού, βρίσκεται σε συνεχή αντιπαλότητα με το προτεσταντικό πρότυπο παιδιού, το οποίο εμμένει στην εγγενή αμαρτωλή του φύση. Η *Εφημερίς των Παίδων* διέκοψε την έκδοσή της στα 1893· ωστόσο συνέβαλε ουσιαστικά στη μετάβαση από τα παιδικά περιοδικά γνώσεων στα αμιγώς λογοτεχνικά περιοδικά.

Αγγελική Ν. Γιαννάτου,
Επτανησιακός Ριζοσπαστισμός 1848-1865,
Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Πολιτικής
Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης,
Δεκέμβριος 2004, 490 σελ.
Επιβλέπων καθηγητής:
Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Η διατριβή επιχειρεί τη διερεύνηση της υπόθεσης ότι με την ένωση των Ηνωμένων Πολιτειών των Ιονίων Νήσων με το ελληνικό κράτος, το εθνικιστικό όραμα των επτανησίσιων ριζοσπαστών παρέσυρε με τους οραματισμούς του τις εθνικές εννοήσεις των πολιτικών του ελληνικού κράτους και επηρέασε τις επιλογές της εξωτερικής του πολιτικής. Υπόθεση που δεν επαληθεύτηκε. Η Β΄ Εθνοσυνέλευση και η σύνταξη του Συντάγματος το 1864 θα ήταν οι καθοριστικοί σταθμοί ιδεολογικών προσμίξεων μεταξύ των αντιπροσώπων των δύο τόπων. Ωστόσο η μελέτη ανέδειξε και άλλα ερωτήματα που έπρεπε να απαντηθούν, με πρωταρχικό το τι ήταν ο επτανησιακός ριζοσπαστισμός. Ως επτανησιακός ριζοσπαστισμός ορίστηκε το πολιτικό φαινόμενο που εκδηλώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες

των Ιονίων Νήσων και είχε τις ρίζες του στη ριζοσπαστική φάση της Γαλλικής Επανάστασης του 1789, δηλαδή τα χρόνια 1792-1793 και αποτυπώθηκε με το Σύμφωνο των Ιακωβίνων το 1793.

Η εργασία εστιάστηκε στην περίοδο 1848-1865. Το 1848 επιλέχθηκε ως αφετηρία έρευνας διότι τότε θεσπίστηκε η ελευθερία έκδοσης έντυπων μέσων στο κράτος των Ηνωμένων Πολιτειών των Ιονίων Νήσων και λειτούργησαν κάποιοι κοινοβουλευτικοί θεσμοί. Το 1865 αποτέλεσε το καταληκτικό όριο της περιόδου διότι τότε ξεκίνησε η κοινή πορεία της Επανάστασης με το ελληνικό κράτος.

Ως μέθοδος προσέγγισης του θέματος επιλέχθηκε η ακριβής καταγραφή των ιδεών και των βιωμάτων πέντε κορυφαίων πολιτικών προσωπικοτήτων της Επανάστασης, με στόχο την ανάδειξη ενός αποδεκτού ερμηνευτικού σχήματος που θα προσέδιδε ενότητα στο εμπειρικό υλικό. Μέσα από την ατομική περίπτωση και την εξιστόρηση της εμπειρίας των συγκεκριμένων προσώπων επιδιώχθηκε η οικονομολογία μιας ολόκληρης εποχής. Οι πολιτικές φυσιογνωμίες που εξετάστηκαν ήταν εκείνες του Ιωσήφ Μομφερράτου, του Ηλία Ζερβού Ιακωβάτου, του Γεωργίου Τυπάλδου Ιακωβάτου, του Παναγιώτη Πανά και του Κωνσταντίνου Λομβάρδου.

Η μελέτη, εκτός από τον πρόλογο, χωρίστηκε σε εισαγωγή, τρία μέρη με δέκα κεφάλαια, ένα κείμενο αντί επιλόγου, χρονολόγιο και βιβλιογραφία.

Στον πρόλογο και την εισαγωγή διευκρινίζονται τόσο οι μεθοδολογικές επιλογές προσέγγισης του θέματος όσο και η ιστορική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση του κράτους των Ηνωμένων Πολιτειών των Ιονίων Νήσων.

Στο πρώτο μέρος εξετάζεται ο πρώιμος ρι-

ζοσπαστισμός στις Ηνωμένες Πολιτείες των Ιονίων Νήσων από το 1848 ως το 1858. Παρουσιάζονται οι ιδέες του Ι. Μομφερράτου και του Η. Ζερβού Ιακωβάτου, τα γεγονότα και η δράση του ριζοσπαστικού κόμματος στην 9^η Ιόνιο Βουλή, τα μέσα καλλιέργειας και διάδοσης των ριζοσπαστικών ιδεών καθώς και ο διωγμός τους από την "προστασία" μετά το 1851. Γνήσια ριζοσπαστική σκέψη θα έχει ο Ι. Μομφερράτος. Από νωρίς θα διατύπωνε την πίστη του στο αβασίλευτο πολίτευμα και το όραμά του για παγκόσμια ελευθερία, ισότητα και αδελφότητα.

Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται η ώριμη ριζοσπαστική ιδεολογία από το 1858 ως την Ένωση το 1864. Είναι η εποχή που οι κορυφαίοι ριζοσπάστες επιστρέφουν από την εξορία τους. Ωστόσο, οι πολιτικές συμμαχίες έχουν αλλάξει. Ο Κ. Λομβάρδος ηγείται του εθνικού αγώνα των Επανησίων ως αρχηγός του ριζοσπαστικού κόμματος. Η ώριμη ριζοσπαστική ιδεολογία θα διατυπωθεί από τον Ι. Μομφερράτο, ο οποίος κάνει σαφή τη διάσταση των ιδεών του από εκείνες του Κ. Λομβάρδου, τον οποίο και θα κατηγορήσει για σφετερισμό των ριζοσπαστικών ιδεών. Ο Η. Ζερβός Ιακωβάτος θα διατυπώσει το εθνικό του όραμα και θα έρθει σε σύγκρουση με τη βούληση της πλειοψηφίας της 12ης Ιονίου Βουλής. Οι εθνικοί του οραματισμοί απείχαν από το ιδεολόγημα της Μεγάλης Ιδέας. Θα αρνηθεί την ένωση των Ηνωμένων Πολιτειών των Ιονίων Νήσων με το ελληνικό κράτος, το ίδιο και ο Ι. Μομφερράτος.

Στο τρίτο μέρος εξετάζεται η διάχυση των επανησιακών ριζοσπαστικών ιδεών στο διευρυμένο πια ελληνικό κράτος τόσο στον τύπο όσο και στη Β΄ Εθνοσυνέλευση. Ο σημαντικότερος φορέας των ριζοσπαστι-

κών ιδεών στο ελληνικό κράτος θα είναι ο Π. Πανάς. Μετέφερε το όραμα για αβασίλευτο πολίτευμα και την "εκπολίτισιν και μόρφωσιν της Ανατολής" ως συνακόλουθο της ελληνικής παλιγγενεσίας ανεξάρτητα από διπλωματικές παρεμβάσεις. Η έλευση των επανησίων αντιπροσώπων στην Β΄ Εθνοσυνέλευση τον Ιούλιο του 1864 και οι αγορεύσεις τους θα σηματοδοτήσουν τον χαρακτήρα και τις προθέσεις της παρουσίας τους εκεί στο μέσο των συζητήσεων για την ψήφιση του νέου Συντάγματος. Οι γνήσιοι ριζοσπάστες δε θα το ψηφίσουν. Η μελέτη, κλείνει αντί επιλόγου, με την καταγραφή των ιδεών του Ιωσήφ Μομφερράτου στο τελευταίο ριζοσπαστικό φύλλο που κυκλοφόρησε το 1866-7, την *Αναμόρφωσι*. Συνεπής προς τις ιδέες για τις οποίες είχε αγωνιστεί, ο Ι. Μομφερράτος, θα αναπροσάρμοζε τον λόγο του στις νέες πολιτικές συνθήκες.

Αντώνιος Αντωνίου,

Les dépenses publiques en Grèce, 1833-1939,

Πανεπιστήμιο Paris I, 2004, 452 σελ.

Επιβλέπων καθηγητής: Σπύρος Ασοδρακός

Οι προϋπολογισμοί του ελληνικού κράτους από το 1833 ως το 1939 πινακοθετημένοι και αναδιαταγμένοι σε ενιαίες κατηγορίες αποτελούν το αντικείμενο αυτής της διατριβής, μείζον χαρακτηριστικό της οποίας είναι η κατάστρωση σειρών στηριγμένων στις πραγματικές δαπάνες. Ο συγγραφέας εξηγεί τους λόγους που επιβάλλουν α΄ την επιλογή των πραγματικών δαπανών και β΄ την αναδιοργάνωση των δεδομένων των προϋπολογισμών και την κατανομή τους σε θεματικές ενότητες που

περιλαμβάνουν τους διάσπαρτους αριθμούς των υπουργικών προϋπολογισμών. Συγκροτεί με τον τρόπο αυτόν 13 κατηγορίες δημοσίων δαπανών, αναλυόμενες σε σχέση με τις τρέχουσες και σταθερές τιμές, με το ποσοστό τους στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν και κατά κεφαλή. Οι χρονολογικές σειρές παρουσιάζονται στο Παράρτημα της διατριβής: 102 συνοπτικοί πίνακες και 42 γραφικές παραστάσεις. Τα χρονικά δεδομένα συνοδεύει βιβλιογραφία και καταγραφή των πηγών στις οποίες στηρίζεται η κωδικοποίηση. Ανάμεσα στα κύρια συμπεράσματα του συγγραφέα: α' ανοδική κίνηση των δαπανών, προσδιοριζόμενη όμως ισχυρά από τις στρατιωτικές και το δημόσιο χρέος· β' παρόμοια κίνηση και στις αναπτυξιακές δαπάνες, με σημεία αιχμής κατά τα έτη 1887-1912 (ανάπτυξη συγκοινωνιακού δικτύου), 1883-1812 (εκπαιδευτικές δαπάνες). Η κίνηση των μεγεθών συσχετίζεται με τη δημογραφική (πρόσφυγες) και την πολιτική συγκυρία.

Δημήτριος Δρογκίδης,

Salonique aux temps modernes à travers ses historiens et témoignages contemporains,
Πανεπιστήμιο Paris I, 2003, 2 τόμοι,
187+347 σελ.

Επιβλέπων καθηγητής: Σπύρος Ασδραχάς

Ο συγγραφέας έχει στόχο να δείξει τις ιστοριογραφικές (και άλλες) αναπαραστάσεις της Θεσσαλονίκης, καταμετρημένες σε θεματικές και χρονολογικές ενότητες και σε αναφορά προς το τοπικό, το εθνικό και το διεθνές περιβάλλον. Το εγχείρημα κατέληξε περισσότερο σε μια ιστορία της πόλης και όχι της ιστοριογραφίας της: οι ανα-

παραστάσεις συνυπάρχουν με την αφήγηση των γεγονότων. Τα κύρια ζητήματα που υπόκεινται σε διαπραγμάτευση επικεντρώνονται στην ιδιαιτερότητα της Θεσσαλονίκης: αστική συνάθροιση πολυεθνική, πολυπολιτισμική και πολυλατρευτική, σε σχέση με το εθνικό κέντρο (Αθήνα) αλλά και τον διεθνή περίγυρο_ αστική συνάθροιση όπου οι αντιθέσεις παίρνουν οξυτάτη μορφή και όπου είναι έντονη η διαδικασία του εκσυγχρονισμού αλλά και η ανάπτυξη του εργατικού κινήματος.

Απόστολος Διαμαντής,

Types de marchands et d'activités commerciales en Grèce au XVIIIe siècle.
Πανεπιστήμιο Paris I, 2004
Επιβλέπων καθηγητής: Σπύρος Ασδραχάς

Αντλώντας πληροφορίες από συλλογές εμπορικής αλληλογραφίας των ελληνικών εμπορικών οίκων του Γεωργίου Δουρούτη (Αγκώνα - Γιάννενα) και του Χατζή Κωνσταντίνου Πωπ (Σιμπίου - Βιέννη), επιδιώκεται η κατασκευή ενός μοντέλου εμπορικής πρακτικής του 18ου αιώνα, καθώς και η διερεύνηση της λειτουργίας των ελληνικών εμπορικών οίκων.

Το μοντέλο αυτό δίνει αφενός την έκταση και τη δομή του δικτύου των ελλήνων εμπόρων στη δυτική Ευρώπη και αφετέρου διαγράφει το σχήμα της διακίνησης των εμπορευμάτων, τους εμπορικούς δρόμους, τα μέσα μεταφοράς και τη λειτουργία του χρήματος.

Μέσα από την προσωπική αλληλογραφία των εμπορικών οίκων διαγράφεται η καθημερινότητα της εμπορικής πρακτικής, οι τόποι και τα δίκτυα ανταλλαγών, οι προθέ-

σεις των εμπόρων, οι επιλογές τους στην τοποθέτηση των κεφαλαίων και η πραγματικότητα σε επίπεδο συνείδησης και συμπεριφορών των ελλήνων εμπόρων του 18ου αιώνα. Ταυτόχρονα γίνεται και μια πρώτη προσπάθεια ερμηνείας της στάσης των ελλήνων εμπόρων απέναντι στην Επανάσταση του 1821 και την προοπτική της δημιουργίας του νέου ελληνικού κράτους.

Στα πλαίσια τέλος αυτών των ερμηνευτικών προθέσεων έγινε προσπάθεια να συνδεθεί η χρηματοπιστωτική λειτουργία του εμπόρου με την προοπτική εκκρηματισμού των αγορών και να προσδιοριστεί αντίστοιχα η επίδραση αυτού του φαινομένου πάνω στην ελληνική κοινοτική ζωή.

ΤΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΚΝΕ/ΕΙΕ, ΤΕΥΧΟΣ 29
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2004
ΣΤΙΣ "ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Γ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΕ"

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΝΕ/ΕΙΕ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΑΣΩ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:
ΘΥΜΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΟΥΡΑΝΙΑ ΠΟΛΥΚΑΝΔΡΙΩΤΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΟΛΙΑΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΤΗΣ:
ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ
Διευθυντής ΚΝΕ/ΕΙΕ